

Сіроух І.В.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.985

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ І ЗВІДНИЦТВА, УЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Розглянуто деякі аспекти розслідування створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами. Акцентовано увагу на ролі та місці обшуку у розкритті досліджуваного кримінального правопорушення.

***Ключові слова:** розслідування, звідництво, організаційно-тактичне забезпечення, слідча (розшукова) дія, обшук, тактичний прийом.*

Постановка проблеми. Під час розслідування кримінальних правопорушень для виявлення необхідної інформації проводяться обшуки. Вони є обов'язковими слідчими (розшуковими) діями в тих випадках, коли правопорушник не бажає давати показання, вступає в конфлікт з працівниками правоохоронних органів або не передбачає можливості проведення обшуків стосовно нього. Завдяки їх проведенню можна виявити певні докази про вчинене суспільно небезпечне діяння, забезпечити можливість більш ефективного проведення інших процесуальних дій. Під час розслідування створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами, обшук також не втрачає своєї актуальності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематика організації і тактики проведення обшуку висвітлювалася в роботах Ю. П. Аленіна, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавля, В. П. Захарова, А. В. Іщенко, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. К. Лисиченка, Є. Д. Лук'янчикова, В. Г. Лукашевича, М. В. Салтевського, К. О. Чаплинського, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура, М. П. Яблокова та ін. Проблеми попередження й розслідування кримінальних правопорушень проти моральності досліджували у своїх роботах М. С. Дмитрієв, О. О. Дудоров, Д. Є. Кирюха, С. Г. Кулик, В. Ю. Мосяженко, К. Ю. Назаренко. Та в їх дослідженнях не було приділено достатньої уваги організаційно-тактичному забезпеченню проведення обшуку при розслідуванні створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами. А наша робота має на меті їх визначити крізь призму дослідження різних думок науковців та емпіричного матеріалу.

Метою даної статті є дослідження організаційно-тактичного забезпечення проведення обшуку при розслідуванні створення або утримання місць

розпусти і звідництва, учинених організованими групами.

Виклад основного матеріалу. За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, за якими у 311 випадках було складено обвинувальні акти, у 2014 р. – 509, за якими обвинувальний акт було складено лише у 321 кримінальному провадженні, у 2015 р. – 476, у той час як обвинувальний акт було складено лише у 355 провадженнях, а за перше півріччя 2016 р. – 186, з яких лише у 92 випадках особам повідомлено про підозру. З них 20 % вчинюється організованими угрупованнями.

Вчинення досліджуваного правопорушення передбачає низку способів знищення або приховування знарядь злочинного діяння, речей, одягу та взуття тощо. З огляду на це, обшук за місцем проживання та роботи підозрюваного, його родичів та знайомих має важливе значення як для проведення досудового розслідування по конкретному кримінальному провадженню, так і для можливого встановлення фактів по інших вчинених кримінально караних діяннях.

Відповідно до ч. 1 ст. 234 КПК України, «...обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб».

Загалом обшук за своїм змістом, як зазначає Ю. В. Кореневський, «...є складною слідчою дією і має проводитися за суворого дотримання процесуальних норм, відповідно до тактичних правил, ретельно продумано і, якщо можна так висловитися, фундаментально» [8, с. 68]. Стосовно ж поняття обшуку, то ми підтримуємо К.О. Чаплинського, який стверджує, що це слідча дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян з метою відшукування і вилучення предметів, що мають значення для справи, а також виявлення розшукуваних осіб [14, с. 207].

Погоджуючись з наведеними позиціями науковців та законодавців, зазначимо, що обшук здійснюється у кримінальних провадженнях з метою відшукування й вилучення предметів, що мають значення для розслідування, виявлення розшукуваних осіб шляхом примусового обстеження приміщень, споруд, ділянок місцевості чи окремих громадян.

Як будь-яка СРД, обшук складається з трьох етапів: підготовчого, робочого та заключного. Підготовчий етап починається з моменту прийняття уповноваженою особою рішення про проведення огляду місця події. З цього приводу є доречною думка С.О. Книженка, який зазначає, що основним завданням слідчого на цій стадії є інформаційно-тактичне і матеріально-технічне забезпечення проведення слідчої (розшукової) дії [5, с. 187]. Загалом вона повинна бути відображена у складанні плану обшуку, в якому визначаються час проведення, розподіл обов'язків його учасників, а також інші моменти, що впливають з обставин конкретного провадження та місця обшуку.

Серед обов'язкових заходів підготовчого етапу К.О. Чаплинський виділяє такі:

- вивчення матеріалів кримінальної справи; збирання орієнтуючої інформації про: особу злочинця, а також членів його сім'ї, родичів та знайомих; усі епізоди злочинної діяльності; місця (об'єкти) обшуків; знаряддя (засоби) злочину та предмети, що здобуті злочинним шляхом і підлягають відшуканню, та ін.;

- аналіз та оцінка зібраної інформації та слідчої ситуації, що склалася на певному етапі розслідування, до ухвалення рішення про проведення обшуку;

- прийняття (ухвалення) рішення про проведення обшуку; планування та визначення часу проведення обшуку;

- створення оптимальних умов для проведення даної слідчої дії;

- визначення та підготовка необхідних науково-технічних і транспортних засобів;

- вирішення питання про застосування службово-розшукового собаки;

- добір необхідних учасників для проведення обшуку;

- визначення способу фіксації ходу та результатів обшуку;

- розробка заходів, що передбачають дії учасників обшуку у випадках виникнення непередбачуваних ситуацій або ускладнень;

- забезпечення безпеки учасників слідчої дії; складання плану проведення обшуку;

- проведення інструктивної наради (інструктаж) серед усіх учасників слідчої дії [13, с. 339].

Повністю підтримуючи зазначену позицію, вважаємо за доцільне охарактеризувати деякі вищенаведені заходи з огляду на процес розслідування створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами.

Першочерговим заходом підготовчого етапу проведення обшуку є вивчення матеріалів кримінального провадження. Завдяки йому можна отримати відомості про знаряддя вчинення злочинних дій, кількість свідків, обстановку злочинного діяння, особу злочинця, проведені раніше слідчі (розшукові) дії та ін. Зазначені відомості можуть міститися у протоколах процесуальних дій, показаннях свідків, підозрюваних, висновках експертів. Лише після докладного вивчення матеріалів кримінального провадження уповноважена особа може прийняти рішення про проведення обшуку, а також тактичні прийоми, що будуть застосовуватися під час нього. У зв'язку зі значним робочим навантаженням та дефіцитом часу значна кількість респондентів (54 %) до цього заходу відноситься досить поверхово.

Збирання необхідної орієнтуючої інформації також має важливе значення та включає ряд заходів. Орієнтація в обстановці майбутнього обшуку немислима без одержання даних про особу, яка приховала певні об'єкти. Загальнолюдські уявлення й узагальнення досвіду слідчої практики свідчать про існування залежності між професійними, етичними, інтелектуальними характеристиками особи (людини) і обранням місця приховування того чи іншого

об'єкта [7, с. 250].

Слід зазначити, що організаційно-підготовчі заходи поширюються і на збирання відомостей про особу та його близьких [1, с. 9–10]. Адже необхідно зібрати якнайбільше інформації про особу, яка обшукується, ознайомитися з місцем (місцевістю), приміщенням, де відбуватиметься обшук, з метою необхідної орієнтації на місцевості. Завдяки цій інформації можна висунути пошукові версії щодо місця знаходження шуканого.

Усі вони у своїй побудові ґрунтуються на відповідній інформації, відрізняючись у першому випадку ширшим діапазоном пошукових дій і визначеністю розшукуваного об'єкта (особи). У процесі обшуку місце пошукових дій обмежено житловим приміщенням, ділянкою місцевості, однак при цьому не завжди має місце чіткий об'єкт пошукових дій, тому що він невизначений, хоча й зумовлений видом і механізмом вчинення злочину [7, с. 67].

Серед підготовчих заходів до проведення обшуку по досліджуваній категорії кримінальних правопорушень важливе місце займає збирання інформації про об'єкти, які підлягають відшуканню. Це пояснюється тим, що слідчий повинен, як зазначає П.С. Кушніренко, «...отримати чітке уявлення про об'єкт пошуку, встановити індивідуальні ознаки розшукуваного об'єкта, спрогнозувати можливі місця його приховування та способи маскуваня» [11, с. 103].

Вивченням кримінальних проваджень за досліджуваною категорією кримінальних правопорушень нами встановлено, що серед загальної кількості обшук за місцем мешкання підозрюваного проводився у 26 % випадках.

Слід зазначити, що, відповідно до ст. 235 КПК України, обшук житла або іншого володіння особи проводиться тільки за ухвалою слідчого судді. Під час обшуку зазначених об'єктів необхідно досліджувати предмети обстановки. При їх обстеженні потрібно, як зазначають криміналісти, «...спочатку досліджувати предмети й документи, що містяться в (на) них, а вже потім і самі предмети обстановки. Звільнивши їх від одягу, посуду, білизни та інших об'єктів, необхідно оглянути усі пази, щілини, днище, виокремити усі частини, що знімаються, виміряти й порівняти усі внутрішні й зовнішні габарити У процесі обшуку в житлових приміщеннях необхідно обстежувати предмети обстановки» [9, с. 440].

Під час проведення обшуку при розслідуванні створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами, можуть бути виявлені такі об'єкти:

1. Об'єкти, що доводять факт вчинення злочинних дій:

– документи, які містять відомості про клієнтів, час і місце їх відпочинку;

– документи, які містять відомості про повій, час і місце їх спілкування зі звідником;

– мобільні телефони, де міститься адресна книга (прізвища і адреси повій, клієнтів, дані про організатора злочину);

– ноутбуки, де може міститися інформація про злочинну діяльність гру-

пи та її членів;

– візитки і буклети, що розповсюджуються у клубах чи на автошляхах для наповнення клієнтури.

2. Об'єкти, що характеризують особу:

– характеристики з місць роботи;

– медичні довідки;

– довідки про звільнення з місць позбавлення волі.

3. Об'єкти, що пояснюють характер взаємовідносин особи з іншими членами злочинного угруповання, повіями та клієнтами:

– записи про діяльність місць звідництва, прибуття повій;

– листи з перепискою з іншими членами злочинного угруповання.

4. Об'єкти, що вказують на можливе місце знаходження підозрюваного, який переховується:

– адреси знайомих та родичів;

– особисті листи;

– інформація з мобільних телефонів, комп'ютерів та ноутбуків;

– бари, кафе, де збираються члени злочинного угруповання.

5. Об'єкти, що свідчать про вчинення особою інших кримінальних правопорушень:

– наркотичні речовини та прекурсори;

– холодна та вогнепальна зброя;

– відмички, фомки.

Важливе значення має визначення часу проведення обшуку. Оскільки обшукуваний, члени його сім'ї виявляються психологічно неготовими до протидії розслідуванню, їм важче приховати хвилювання. В той же час, як зазначає О.Ю. Герасименко, передчасність проведення цієї дії також іноді призводить до того, що отримання відповідних доказів ускладнюється браком необхідних відомостей про предмет обшуку, вірогідні способи його приховування, місце майбутнього обшуку й особу обшукуваного [3, с. 119]. З огляду на зазначене, ми вважаємо за необхідне при розслідуванні створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами, проводити обшуки негайно після встановлення підозрюваного.

Слідчим обирається відповідна тактика обшуку залежно від конкретної слідчої ситуації. Вона буде відбиватися в певній системі тактичних прийомів. Респонденти зазначили, що у 79 % випадків обшуки при розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних проваджень проводилися у конфліктних ситуаціях. Це пояснюється як примусовим характером цієї слідчої (розшукової) дії, так і характеристикою особи звідника як схильного до протидії розслідуванню. Зазначена ситуація, у свою чергу, викликає необхідність застосування ряду тактичних прийомів.

Зокрема, слідчий під час обшуку повинен прагнути встановити психологічний контакт з обшукуваним. Це досягається різними способами. Наприклад, А.В. Дулов, поєднуючи встановлення психологічного контакту з постановкою запитань, зазначає, що слідчий під час проведення обшуку повинен

втягувати обшукуваного у бесіду [4, с. 351]. Завдяки цьому працівник поліції забезпечить як постійне підтримання психологічного контакту з особою, так і зможе встановити її обізнаність щодо знаходження об'єктів пошуку та проведення слідчої (розшукової) дії в цілому.

Зі свого боку В. І. Гаєнко зазначає, що необхідно застосовувати рефлексію. Оскільки рефлексивне мислення найбільше допомагає уявній орієнтації слідчого на ту схему дій і міркувань злочинця, яка є підставою для способу й місця приховування. Програвання варіантів міркувань злочинця, як правило, сприяє ефективності проведеного обшуку [2, с. 62].

Слідчий на початку обшуку повинен запропонувати особі видати предмети пошуку. Але видача цих предметів не зумовлює припинення проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії.

Це пояснюється різними аспектами. Зокрема, можливі ситуації, за яких працівник правоохоронних органів не знає про окремі епізоди злочинної діяльності обшукуваного. В той же час докази їх скоєння можуть знаходитися у приміщенні.

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень дало змогу з'ясувати, що у 6 % випадків у результаті обшуку, крім речей, що були об'єктами пошуку, виявлялися докази, що свідчили про участь особи у вчиненні інших кримінально караних діянь.

Так, у серпні 2011 року гр. Т. вирішив створити місце розпусти для здійснення у ньому безпорядних статевих зв'язків за грошову винагороду. З метою виконання злочинного наміру гр. Т. 01.09.2011 орендував нежитлове приміщення, де вирішив відкрити заклад під виглядом іншого призначення, а саме стриптиз-бар, але фактично використовувати його для розпусти. Приблизно у цей же час, у вересні 2011 року, гр. Т. підібрав танцівниць еротичних танців, які дали згоду на надання платних сексуальних послуг клієнтам закладу у приміщенні стриптиз-бару. В подальшому з вересня 2011 року по 25 грудня 2013 року гр. Т. з метою наживи забезпечував функціонування стриптиз-бару в якості місця для розпусти, а саме: здійснював оплату оренди приміщення стриптиз-бару, підбирав осіб, згодних надавати сексуальні послуги, а також надавав танцівницям закладу приміщення стриптиз-бару для зайняття проституцією.

25.12.2013 у ході проведення обшуку за місцем проживання гр. Т. в морозильній камері холодильника у коридорі виявлено та вилучено скляну банку та сірникову коробку з висушеною речовиною рослинного походження зеленого кольору, що згідно з висновком судово-хімічної експертизи є особливо небезпечним наркотичним засобом «канабісом», обіг якого заборонено. Було з'ясовано, що гр. Т. незаконно придбав його для особистого вживання, після чого, незаконно зберігаючи при собі, переніс за місцем свого проживання [12].

Як бачимо, проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії може забезпечуватися використанням різних тактичних прийомів, зокрема, і залучення до неї підозрюваного. Адже участь зазначених осіб дає змогу праців-

никам Національної поліції спостерігати за їх поведінкою. Аналіз вивчення матеріалів кримінальних проваджень за досліджуваною категорією правопорушень дозволяє зробити висновок, що підозрювані до обшуку залучалися у 53 % випадків, потерпілі – 2 %.

Висновок. Констатуючи вищенаведене, зробимо певні висновки: правильне та своєчасне проведення обшуків при розслідуванні створення або утримання місць розпусти і звідництва, учинених організованими групами, дозволяє виявити речові докази, що забезпечать притягнення до відповідальності правопорушників. У свою чергу, ефективність проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії залежатиме від ретельно проведеного підготовчого етапу, а також правильного та послідовного застосування тактичних прийомів.

Бібліографічні посилання

1. Астапкина С. М. Тактика обыска и выемки : лекция / С. М. Астапкина. – М., 1989.
2. Гаенко В. И. Обыск при расследовании хищений государственного и общественного имущества, совершенных путем мошенничества / В. И. Гаенко // Пробл. соц. законности: респ. межвед. науч. сб. – Х., 1984. – Вып. 14. – С. 60–65.
3. Герасименко А. Ю. Подготовка к обыску: прогнозирование и тактический риск / А. Ю. Герасименко // Пробл. соц. законности: респ. межвед. науч. сб. – Х., 1991. – Вып. 26. – С. 115–120.
4. Дулов А. В. Судебная психология / А. В. Дулов. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск, 1975.
5. Книженко С. О. Особливості огляду місця події при розслідуванні незаконного видобування корисних копалин / С. О. Книженко // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 186–190.
6. Коновалова В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве / В. Е. Коновалова. – Х., 2000. – С. 67.
7. Коновалова В. О. Юридична психологія : акад. курс [електронний підручник] / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – К., 2007.
8. Корневский Ю. В. Судебная практика и совершенствование предварительного расследования / Ю. В. Корневский. – М., 1974.
9. Криминалистика : учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. – М., 1995.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України Законом № 4651-VI від 13.04.2012 р. ; відп. за вип. В. А. Прудников. – Х., 2016.
11. Кушниренко С. П. Особенности расследования взяточничества : учеб. пособие / С. П. Кушниренко. – СПб., 2002.
12. Справа № 255/3731/14-к, Архів Ворошиловського районного суду м. Донецька, 2014 р.
13. Чаплинский К. О. Організація і тактичні прийоми проведення одночасних обшуків / К. О. Чаплинский // Науковий вісник Юрид. академії МВС : зб. наук. праць. – 2004. – № 3 (17). – С. 338–344.
14. Чаплинский К. О. Тактика проведения окремих слідчих дій : монографія / К. О. Чаплинский. – Д., 2006.

Сироух И.В. Организационно-тактическое обеспечение проведения обыска при расследовании созданий или содержаний мест разврата и сводничества, совершенных организованными группами. Рассмотрены некоторые аспекты расследования со-

здання или содержания мест разврата и сводничества, совершенных организованными группами. Акцентировано внимание на роли и месте обыска в раскрытии исследуемого преступления.

Ключевые слова: *расследование, сводничество, организационно-тактическое обеспечение, следственное (розыскное) действие, обыск, тактический прием.*

Siroukh I.V. Organizational and tactic support of conducting search during investigation of creating or running brothels and procuring for fornication committed by organized groups. The article deals with convey of some aspects of the investigation of criminal offenses on the facts creating or running brothels and procuring for fornication. The organizational and tactical especially of the producing for identification at the investigation of this crime have been examined.

The author has concluded that the proper and timely conduct searches in the investigation of the creation or maintenance of brothels and pimping committed by organized groups, can detect evidence, which will ensure prosecution of offenders. The efficiency of the analyzed investigative actions will depend on carefully conducted preparatory phase, and correct and consistent use of tactics.

Keywords: *creating or running brothels, tactical supply, search, investigating acts.*

Надійшла до редакції 28.11.2016

Тишлек Д.П.

здобувач

*(Донецький юридичний
інститут МВС України)*

УДК 343.98

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИЙ ЗАСІБ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджено питання отримання оперативними підрозділами Національної поліції інформації про злочини у сфері економіки з визнанням ключової ролі у цьому процесі сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Ключові слова: *економічна злочинність, інформаційно-телекомунікаційні технології, оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшуковий засіб, Національна поліція.*

Постановка проблеми. Сьогодні актуальним є питання вдосконалення методики й тактики діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України щодо протидії економічним злочинам, що дозволять їм законно, максимально швидко та з мінімальними ресурсними витратами отримувати оперативну та доказову інформацію, швидко її передавати на відстані, з можливістю її подальшої реалізації в оперативно-розшуковому та кримінальному провадженні. Цього можна досягти лише шляхом такої організації роботи оперативних підрозділів ОВС України, яка передбачає використання в їх дія-